

c) jsou-li opisy vidovány, opatřiti se musí kolkem 50 kr. (p. s. 2 popl. z. a § 19. zák. ze dne 29. února 1864 č. 20. ř. z.)

Opisy neúřední, t. j. které od stran samých vyhotoveny byly a pouze úředně neb notářsky vidovány jsou, podléhají kolku 50 kr. za arch; všechny ostatní opisy stranami zhotovené musí býti jen tehdy kolkovány, jsou-li jako přílohy připojeny k listinám kolkovaným nebo kolkovaným protokolům a tu musí být opatřeny kolkem 15 kr. za arch.

V řízení konkursním musí strana, jejížto pohledávka byla prohlášena za illiquidní, připojiti na opis z ohlašovacího seznamu a opis samotné ohlášky i protokolu liquidačního zvlášť na každý opis po 1 zl. kolku a od této povinnosti jest jen tehdy osvobozena, upustí-li výslovně od vyhotovení těchto opisů (výnos min. sprav. ze dne 2. srpna 1874 č. 65.556). Opisy, které soud stranám doručuje, jsou jen tehdy prosty poplatků, musilo-li se jednání předsevzít z úřední povinnosti, neb je-li osoba, jíž se opis doručuje, od poplatků osvobozena. Opisy několika listin mohou se jen tehdy opatřiti jedním kolkem a to i při ověřování (vidování), jestliže kolek ten rovná se obnosu poplatků, jež by bylo třeba zapraviti, kdyby opisy nebyly shrnuty na týž arch.

Náhrada škody.

I. Pojem škody a roztrídění dle práva obecného.

Škodou míní se zmenšení jmění již nabytého a přítomného (*damnum positivum*, *damnum emergens*) nebo zbavení budoucího dovoleného zisku (*lucrum cessans*, *damnum negativum*). Jeví-li se škoda jako bezprostřední, přímý následek jisté události, jistého jednání, slove *damnum circa rem*; naproti tomu jest *damnum extra rem* pouze nepřímým následkem a vzniká ve spojení s událostmi jinými.

Zmenšená hodnota věci poškozené spolu s dalšími škodlivými následky nazývá se *interesse* (*id quod interest*), které se dělí v *interesse conventum*, t. j. plnění vymíněné a smluvené, pokutu konvencionální nebo v *interesse commune* (t. j. odhadnuté dle obecné ceny věci) a *singulare*, kdež počítá se též zvláštní cena obliby (*pretium affectionis*).

Byla-li škoda způsobena jednáním o sobě dovoleným a zákonným (*damnum indirectum*), není tu bezpráví (*qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam*) a není tu závazku k náhradě škody. Podobně se má věc, připraví-li kdosi dovoleným jednáním jinou osobu o pouhý prospěch, na který nemá ona práva výlučného.

Příčinou a zdrojem škody jest porušení smlouvy nebo jmění nebo práv způsobené osobami, zvířaty nebo věcmi lidské moci podřízenými, nebo náhoda. Škodu způsobenou skutečnou, pouhou náhodou, udalostí, kterou nelze lidskou silou odvrátiti, (povodeň, krupobití, sřícení atd., tak zv. *damnum causale*, d. *fortuitum*, d. *fatale*) nese poškozený sám. Náhrada škody vzniklé porušením smlouvy vymáhala se v římském právu obyčejnými žalobami kontraktními. Pro náhradní nároky mimo poměry smluvní z bezprávného činu (*damnum iniuria datum*) propůjčuje právo obecné žalobu *ex lege Aquilia*. Poškodilo-li zvíře cizí věci bez viny svého vlastníka nebo strážce následkem zvláštní, při něm neobvyklé divokosti (splášený kůň), vzházela v římském právu *actio de pauperie* proti vlastníkovi, kterýžto zbaviti se mohl žaloby této vydáním dotyčného zvířete (*noxae deditio*).

Po právu může se zření míti z pravidla pouze ke škodě skutečně již povstalé, nikoli ku škodě teprve hrozící. Toliko ku pojištění proti škodě, již jest se obávati z postavení nových základů, staveb a budov, poskytuje obecné právo operis novi nuntiatio, actio aquae pluviae arcendae a cautio damni infecti — to jsou vesměs právní prostředky, jimiž může ohrožený žádati jistotu (kauci) na vlastníku svrchu jmenovaných objektů, pokud se týče, na jiné věcně oprávněné osobě.

II. Pojem škody a roztřídění dle práva rakouského (§§ 1293—1341 o. o. z.).

Rakouské právo přijalo v podstatě zásady práva římského ohledně škody a náhrady její s tím rozdílem, že vyměřuje škodu jako újmu, která člověku byla způsobena na jmění, právech nebo jeho osobě protivou k ušlému zisku (lucrum cessans), který dle obvyčejného běhu věcí očekávati lze (§ 1293 o. o. z.). Poněvadž však pojímati sluší jmění a práva ve smyslu § 353 o. o. z. jedině a výhradně jako jmění (práva hmotná a nehmotná), rozlišuje se pozitivní škoda ve dva obory a to ve škodu způsobenou na jmění a škodu spáchanou na osobě — tedy na integritě tělesné.

Škoda v nejširším slova smyslu — tedy škoda pozitivní a ušlý zisk může býti:

1. nepřímou nebo přímou; přímo vzniká škoda jednáním neb opomenutím třetích osob nebo náhodou; nepřímou nazýváme škodu tehdy, jeví-li se jako následek jiné události, která sice sama škodu nezpůsobila bezprostředně, nýbrž zavdala jen podnět k jednání dalšímu, z něhož povstala škoda.

2. Škoda může býti zúmyslná, měl-li pachatel úmysl (dolus) ku škodě směřující, nebo může míti původ v nedbalosti škůdcově (culpa), ba dokonce i v pouhém nedopatření (culpa levis), t. j. opominutí péče, jížto škodě vzniklé zabráněno býti mohlo.

Občanský zákon rozeznává dále ve příčině nedopatření

a) zaviněnou nevědomost, mohl-li jednající při zralé rozvaze poznati bezprávnost svého jednání,

b) nedostatek náležité pozornosti,

c) nedostatek náležité péle (§ 1294 o. o. z.).

3. Podle osoby škůdcovy činí o. o. z. rozdíly mezi škodou způsobenou a) znalci, b) několika účastníky nebo c) zvířetem, d) osobami třetími, za které jiní dle zákona k zodpovídání mohou býti potahováni, e) osobami služebními a f) dítkami nerozumnými.

4. Dle důvodu právního rozeznávati lze:

a) škodu z poměru smluvního,

b) škodu způsobenou bezprávným nebo nezákonným jednáním, kteréžto zase odporovati může zákonům civilním nebo tvořiti může čin trestní.

5. Škoda materiální a ideální; materiální jest ta škoda, která se dá číselně stanoviti, ideální škodu takto přesně vyměřiti nelze, takže výšku její jest zjistiti buďto přísahou oceňovací nebo soudcovským uvážením (na př. při bolestném, při utrpené potupě a škodě obstavkou neb uvězněním atd.).

III. Náhrada škody.

1. Každý jest oprávněn na škůdci žádati náhradu škody, kterou jemu tento svou vinou způsobil (§ 1295 o. o. z.). Římské právo různí při vině hrubou vinu (culpa lata), vinu menší (culpa levis) a vinu pranepatrnou.

(culpa levissima). Viny hrubé dopouští se ten, kdo zanedbá bedlivosti (diligentia), které šetří každý hospodář bez rozdílu. Culpa levis přičítá se tomu, kdo opomenul píle a opatrnosti, kterou zachovává zpravidla jen dobrý hospodář. Culpa levissima žádá se jen od osob nejsvědomitějších, které tedy zpravidla dbají nejvyšší opatrnosti. Občanský zákoník upustil však od tohoto rozlišování, neboť jemu jest přestoupení povinnosti smluvní nebo zákonného ustanovení zpravidla vinou (roz. ze dne 10. června 1863 č. 4060, str. 1744); namítá-li kdo, že bez viny své nemohl splniti závazek smlouvou nebo zákonem jemu uložený, musí okolnost tu dokázati (§ 1298 o. o. z.). S druhé strany nebyla v občanský zákoník přijata ani culpa levissima, t. j. nejvyšší stupeň pozornosti, poněvadž — jak Stubenrauch (str. 426 2. svazek) zcela správně poznamenává — ve státě, v němž stálý společenský vliv všech vrstev navzájem a všeobecný obchod průmysl oživující vládnouti má, každý člověk tonouti by musil ve stálém strachu, by se nepřiblížil osobě nebo vlastnictví jiného, a by nebyl pro neopatrný krůček k zodpovědnosti potahován, kdyby všude již za sebe menší nedopatření musil ručiti. Poněvadž však ob. z. nečiní rozdílu, zda vina nastala následkem povinnosti obligační či jinak, nabývá obor náhrady škody obsáhlého, skoro neobmezeného objemu, takže škodu spatřovati sluší i tehdy, nutí-li se kdo, aby v závazek vstoupil (roz. ze dne 14. listopadu 1883 č. 12163 sb. 9654).

2. O. o. z. stanoví o tom, kdy má se předpokládati (praesumovati) závazek ku náhradě škody, resp. kdy závazku toho zde není, tyto domněnky:

a) v pochybnosti má se za to, že škoda vzešla bez viny někoho jiného, takže vinu musí prokázati ten, kdo ji tvrdí a na základě toho činí nárok na náhradu škody (§ 1296 o. o. z.).

b) Dále se předpokládá, že každý rozumný člověk schopen jest takového stupně píle a pozornosti, kterého se při obyčejných (normálních) schopnostech od každého člověka nadíti lze, t. j. škůdce musil býti s to předpokládati, že bezprávný účinek může nastati (roz. ze dne 7. listopadu 1882 č. 10045 sb. 9165); kdo zanedbá tohoto stupně píle a pozornosti, dopouští se nedopatření (§ 1297 o. o. z.).

3. Škoda musí se opíratí o jistý právní důvod. § 912 o. o. z. řadí náhradu způsobené škody mezi vedlejší závazky smlouvy a právní důvod smlouvy vzhledem k hlavnímu dluhu pokládá se též za právní důvod všech náhradních nároků ve příčině vedlejších závazků, tudíž i nároku na náhradu způsobené škody (roz. ze dne 28. září 1875 č. 7771 sb. 5865).

4. §§ 1296—1298 obsahují některé zásady o důkazu a protidůkazu při náhradě škody. Základním pravidlem jest, že musí se při každém nároku na náhradu škody dolíčiti příčinná souvislost mezi událostí, za kterou zodpověden jest žalovaný a mezi škodou, která nahraditi se má. Nastalá škoda musí se tedy jeviti následkem jednání nebo opomenutí žalovaného. Tento důkaz, jak zkušenost učí, lze však velmi těžko provésti, takže nedá se mnohý náhradní nárok tak snadno, ba někdy ani vůbec konstruovati; snáze lze nárok ten provésti, prokáže-li se, že škůdce zřejmě jednal proti smlouvě nebo bezprávně, nebo že dopustil se hrubé nedbalosti. Těžko však bude usvědčen, jde-li o culpa levis — tedy o pouhé nedopatření. Příčinnou souvislost shledávati sluší tam, kde se aspoň dokáže, že by škodlivá událost při pravidelném rozvoji věcí a obzvláště za daných okolností byla nenastala, kdyby byl žalovaný šetřil bedlivosti obezřetného

muže, t. j. obyčejné pile neb obyčejné pozornosti. Nevyhledává se však vždy stejného a stejně přísného důkazu příčinné souvislosti. Při důkazu nároku na náhradu škody žádá se dále, aby dokazující strana též stanovila objem závazku náhradního a za tím účelem, aby dolíčila okolnosti a skutečnosti, z nichž by se dal její nárok číselně vyměřiti.

5. Dle § 1323 o. o. z. musí ten, kdo k náhradě škody jest zavázán, »všecko ve stav dřívější opět uvéstí, t. j. musí vyrovnati rozdíl způsobený na jmění poškozeného utrpěnou škodou tím způsobem, že toto jmění, resp. dotyčný objekt (věc nebo právo) opět v tom stavu se objeví, ve kterém se nalézalo před poškozením. Není-li možné uvedení ve stav předešlý, musí býti nahrazena odhadní cena, t. j. ona cena věci, která vychází, porovnáme-li ji s jinými stejnými věcmi k obchodu určenými (§ 303 o. o. z.); tomu jest tak na př. tehdy, byla-li věc tak porušena, že nelze ji více znovuzřídití. Tuto náhradu — tedy navrácení v předešlý stav, event. zaplacení ceny odhadní — označuje zákon jako náhradu škody; způsobil-li škůdce škodu ve zlém úmyslu nebo s nápadnou nedbalostí, musí nahraditi též ušlý zisk a odčiniti urážku, kterýžto nárok náhradní nazývá zákon úplným dostiučiněním. Nápadnou nedbalostí jest na př. neuposlechnutí opatrnosti úřady státními předeepsané (roz. ze dne 20. května 1879 č. 2703, sb. 7468; §§ 1323, 1322 a 1331 o. o. z.). Vyras »odčinění způsobené urážky« není jasný a značí asi ona poškození, která nestala se na majetku, nýbrž na těle, na svobodě nebo na cti. Ellinger (»Hanbuch« str. 498) pojímá rčení to jako vlastní odškodnění veřejným odvoláním příkoří (injurie) avšak mylně, ježto zákon přesně rozeznává pouhé odškodnění od odčinění urážky (viz Stubenrauch, str. 453, II. sv.).

Nahraditi jest zpravidla obecnou cenu věci poškozené a jen tehdy, nemůže-li býti tato v původní stav uvedena. Spáchána-li škoda činem trestným nebo ze svévole a škodolibosti, má poškozený právo žádati cenu zvláštní oblíby (§ 1331 o. o. z.); dle Stubenraucha přísluší poškozenému právo toto dokonce i tehdy, vzešla-li škoda z nápadné nedbalosti aneb ze zlého úmyslu. Názor Stubenrauchův jest zajisté úplně správný, neboť § 1332 o. o. z. stanoví výslovně, že nahraditi jest obecnou hodnotu věci, jakou měla tato v čas poškození, jen tehdy, byla-li způsobena menším stupněm nedopatření nebo nedbalostí, pročež plným právem dovozovati sluší, že důvodný jest nárok na náhradu ceny zvláštní oblíby, spáchána-li škoda způsobem obmyslným nebo nápadnou nedbalostí.

Nárok na náhradu škody nebo plné zadostiučinění předpokládá však vždycky, že nelze poškozenému nijakou vinu přičísti, jinak musí nésti poměrnou část škody, a nelze-li poměr ten stanoviti, stejným dílem (§ 1304 o. o. z.), tak na př. mohla-li být snadno škoda odvrácena, kdyby poškozený byl použil opatření jemu po ruce jsoucích. Nesprávný jest proto nález ze dne 22. února 1882 č. 222 sb. 8896, který stanoví, že nelze na poškozeném žádati, aby pozitivním jednáním předešel následkům bezprávného skutku. Neboť povinnost a zájem každého člověka velí, aby chránil se před hrozící škodou, pokud to v jeho moci jest; ovšem nemůže se ukládati nikomu povinnost, aby opatření činil proti každému poškození; nicméně žádati se může na každém, aby vynakládal potřebnou pozornost a žádoucí pili, které dbá každý člověk, by odvrátil od sebe hrozící škodu. Proto také není práv škůdce z následků opatření, která poškozený bez důvodného podnětu předsevzal (roz. ze dne 25. května 1882 č. 2963

sb. 9001). Ze zásady § 1304 o. o. z. nutně vyplývá dále, že vyloučena jest zodpovědnost škůdce za škodu, zavinil-li ji poškozený výhradně sám nebo aspoň měrou převážnou (roz. ze dne 7. února 1883 č. 791 sb. 9295).

6. Užívá-li kdo svých práv v dovolených mezích, není práv ze škody, která někomu jinému při tom vzejde (§ 1305 o. o. z.). Stubenrauch počítá sem i nutnou obranu, t. j. nevyhnutelné hájení se proti bezprávnému útoku na život nebo jmění podniknutému. Ovšem jest pak další otázka, zdaž jest také každý náhradní nárok vyloučen, byly-li překročeny meze nutné obrany, zvláště z uděšení, strachu nebo leknutí. § 19. o. o. z. řeší otázku tuto jen částečně, stanově, že každý, kdo překročí hranice nutné obrany při vykonávání svých práv, jest za to zodpověden; podobně stanoví § 343 o. o. z., že každý může odrážeti násilí přiměřeným násilím sám, dostalo-li by se mu příliš pozdě soudní pomoci. Přiměřeným násilím rozuměti jest jen vykonávání nutné obrany v přiměřených mezích. Trestní zákon obsahuje v § 2 v poslední větě ustanovení, že může býti trestáno takové překročení mezí nutné obrany podle okolností jako trestný čin z nedbalosti podle §§ 335 a 431 tr. z. Jedná-li se tedy v soukromoprávním ohledu o to, zda dána býti má náhrada škody pro překročení mezí nutné obrany, musí soudce od případu k případu vycházeti při rozhodování svém vždy od všeobecné zásady, zda za daných okolností lze vinu nebo nedopatření tomu přičísti, kdo jednal ve stavu nutné obrany.

7. Nikdo není dále práv:

a) ze škody, kterou způsobil bez viny své nebo činem nezamýšleným (§ 1306 o. o. z.);

b) z bezprávných činů cizích, jichž se nesúčastnil (§ 1313 o. o. z.);

c) rovněž i ze skutečností nahodilých (§ 1311 o. o. z.; viz tento článek);

d) ze škody, již nezabránil, prokazuje někomu v naléhavé tísní službu;

e) ze škody vzešlé poškozenému proto, že se sám z vlastní viny ocitl v pomíjejícím pomatení smyslů (§ 1307 o. o. z.).

8. Závazek ku náhradě škody a ušlého zisku lpí na jmění škůdcově a přechází na jeho dědice (§ 1337 o. o. z.).

IV. Nároky na náhradu škody oproti znalcům.

1. Převzetí jistého úkolu znalci.

Znalci ručí za každý nedostatek své práce; zákon má tu na mysli odborníky z povolání, jako: stavitele, řemeslníky, lékaře, advokáty atd. Proto ručí na př. továrník za poškození dělníků způsobená zanedbáním potřebných pravidel opatrnosti (roz. ze dne 30. září 1880 č. 9073 sb. 8117), stavitel ručí za škodu, která vzchází pro pána stavby z nešetření plánu stavebního nebo civilního povolení ku stavbě (roz. ze dne 20. května 1857 č. 3087 sb. 358)

2. Převzetí jistého úkolu osobami, které dle svého povolání nejsou znalci, u nichž se však zvláštní odborné vědomosti a zvláštní péle předpokládají. Kdo úkol nějaký na se bere dobrovolně, o tom se má za to, že k tomu má potřebných vědomostí, resp. že práv jest z vad svého jednání na př. doporučení nebezpečného léku (roz. ze dne 15. dubna 1887 č. 3112 sb. 11550). Avšak zákon omezuje tento případ jenom na obstarání takových prací, které se předseběrou nikoli v nouzi, takže omlouvá nedostatek potřebných vědomostí odborných tehdy, když někdo předsevezme jednání v nouzi, by svého bližního uchránil před větší škodou, jakkoli nemá takových schopností, kterých

ku provedení dotyčného jednání se vyhledává; v tom srovnává se též § 1299 o. o. z. se zásadami vyslovenými v § 1312 o. o. z.

Konečně uvádí zákon ještě další omezení a neukládá těmto osobám zodpovědnost za eventuelní škodu v celém objemu, povstala-li škoda zákazníkovi následkem nezkušenosti, nepozornosti nebo zanedbáním obyčejné péče a bylo-li tomuto známo, že osoby dotčené k provedení převzatého jednání nejsou hrubě spůsobilými. V tomto případě má průchod předpis § 1304 o. o. z., že totiž poškozený nese se škůdcem škodu poměrně a nelze-li poměr ten stanovit, rovným dílem.

3. Udílení rad znalci.

Znalec práv jest z toho, když udělí v záležitostech svého povolání z nedopatření škodlivou radu jen tehdy, poskytl-li radu úplatně, tedy za odměnu. Při bezplatné radě ručí jen za škodu, kterou způsobil mala fide — tedy úmyslně, vědomě.

V. Nárok na náhradu škody proti několika účastníkům.

Za účastníky pokládá § 1301 o. o. z. všechny ty osoby, které přispěly ku vzniku škody společně — ať nepřímou nebo bezprostředně, ať svedením, vyhrožováním, pomocí, ukrýváním atd., nebo i pouhým zanedbáním zvláštní povinnosti škodě zabránit. Z toho jde, že několik účastníků jen tehdy může býti žalováno, jestliže způsobili škodu ve zlém úmyslu, vinou nebo alespoň nedopatřením, tedy svým jistým jednáním neb opominutím. Objem povinnosti náhradní řídí se pak dle toho, nastala-li škoda z nedopatření či ze zlého úmyslu čili nic. V prvním případě právi jsou účastníci solidárně, jakož i v tom případě, kde se sice nedá dokázat zlý úmysl, ale také není možno podíl jednotlivců na způsobené škodě zjistiti. Není-li zde zlý úmysl a dá-li se podíl ten stanovit, nese každý účastník jenom škodu způsobenou vlastním svým nedopatřením. Jak se má nahraditi škoda vzešlá nesplněním závazku se strany několika spoluzavázaných, sluší dle § 1303 o. o. z. posuzovati na základě ustanovení dotyčné smlouvy; nemá-li smlouva o tom, ustanovení, jest užití analogie § 1302 o. o. z. Nikdy však není korrealní dlužník práv z prodlení jiného (roz. ze dne 24. ledna 1883 č. 819 sb. 9278).

VI. Náhrada škody způsobené jednáním cizím.

Zde platí zmíněná právě zásada, že z cizích bezprávných činů, jichž se osoba třetí nezúčastnila, nemůže býti tato též práva. Toto pravidlo prolomeno jest těmito výjimkami:

1. Vezme-li někdo do služby osobu bez vysvědčení (knihy čelední), neb podrží-li vědomě ve službě osobu, kteráž jest povahou těla neb myslí nebezpečnou (§ 1314 o. o. z.);

2. přechovává-li kdo u sebe známého zločince;

3. byla-li něčí vinou třetí osoba uvedena v pomatení smyslů, a způsobil-li v tomto stavu škodu (§ 1307 posl. věta o. o. z.).

V těchto případech ručí třetí osoba za škůdce jmenované ad 1. a 2. jen pánu domu a lidem domácím za jakákoli nebezpečná poškození se strany těchto osob vzházející. Pánem domu jest patrně vlastník domu, lidé domácí jsou obyvatelé téhož domu, kdežto v případě ad 3. práv jest za škodu každému poškozenému bez rozdílu. Výrazem »známý zločinec« sluší rozuměti osobu, kterou tak nazývá veřejná pověst a která jeví se tedy osobou notoricky všeobecně nebezpečnou bez rozdílu, zda škodlivé následky odpykaného trestu ještě na ní lpějí či zdali již pominuly.

4. Podobně ručí ten, kdo vědomě zjedná k nějaké práci takovou nebezpečnou osobu (nebezpečnou pro povahu těla nebo mysli) a

5. zjedná-li kdo ku provedení zvláštních prací osoby nezpůsobilé (§ 1314 o. o. z.). Nezpůsobilost předpokládá, že dotyčná osoba k pracem podobného druhu, k jakým zjednána byla, vůbec a naprosto schopností nemá; neschopnost v jednotlivém případě nedokazuje tedy nezpůsobilost k obstarání prací podobného druhu a způsobu vůbec (roz. ze dne 11. května 1871 č. 13.862 sb. 4163). Naproti tomu zodpovědna jest právnická osoba, která přirozeně jednati může jen prostřednictvím svých orgánů, bezpodmínečně za nedopatření těchto (nál. ze dne 20. května 1879 č. 2403 sb. 74069); stejným způsobem a ve vztahu k § 1299 práv jest principal ze škody, kterou způsobili jeho pomocníci při obstarávání a provádění obchodů kommittentům, rovněž ručí bankovní ústavy za své orgány, zvláště za pokladníka (roz. ze dne 21. července 1876 č. 2599 sb. 6209); advokát a notář zodpověden jest za nedopatření své kanceláře (roz. ze dne 23. srpna 1879, č. 10.214 sb. 3666).

6. Hospodští, plavci, povozníci zodpovědni jsou za škodu, kterou způsobili jich vlastní nebo jimi ustanovené osoby služebné na převzatých věcech cestujícím v domě nebo na lodi při dopravě. § 1316 o. o. z. vztahuje se k § 970 o. o. z., který stanoví, že hospodští, plavci nebo povozníci ručí za věci od cestujících nebo jako nákladní zboží jim samým nebo jich služebníkům odevzdané stejně jako schovatel (depositář). Jsou tedy osoby jmenované dvojnásob zodpovědny za provedení služeb svých zřízenců a to jednak s té stránky, že zavázáni jsou k náhradě každé škody, kterou musí nésti jako schovatelé cizí věci podle § 964 o. o. z., jednak dále proto, že právi jsou ze škody jinak způsobené v jich domě, na jich lodi nebo při dopravě ať již vinou svou vlastní nebo vinou svých zřízenců. Tato povinnost hospodských vztahuje se i na všechna vedlejší jich zaměstnání, tedy též na ta, jsou-li na př. majiteli omnibusů, povozů atd. (roz. ze dne 30. prosince 1873 č. 12.260 sb. 5489) a ručí též i za ony osoby, které za své služby zvláště bývají odměňovány od hostů jako ku př. podomci (roz. ze dne 13. dubna 1882 č. 3252 sb. 8954). Hospodští ručí dále netoliko za předměty, které sami od cestujících převzali, nýbrž i za ty, které jim cestující napřed (před svým příjezdem) zaslali a oni je též převzali (roz. ze dne 9. prosince 1875 č. 7626 sb. 5931). Jakmile cestující byl přijat, rozumí se ručení zmíněné samo sebou a není třeba snad zvláštního formálního odevzdávání věcí cestujícím náležejících v ruce hospodského resp. plavce nebo povozníka (roz. ze dne 23. května 1854 č. 5329 časop. »Ger. Z.« r. 1854 č. 87). Předpis § 1316 jest rázu výminečného a nelze jej proto rozšiřovati na osoby podobného povolání jako ku př. na kavárníky, stravovatele a výčepníky (roz. ze dne 4. prosince 1866 č. 10.749 sb. 2672).

7. Veřejné ústavy dopravní.

Sem náležejí poštovní úřady, úřady, podniky železniční, ústavy telegrafní a telefonní společnosti paroplavební. Ohledně těchto veřejných ústavů dopravních platí zvláštní předpisy (§ 1317 o. o. z.) (viz články: Listy, Dopravnictví železniční, Pošta).

8. Způsobila-li škodu osoba šílená, blbá nebo dítě, právi jsou z toho ti, jimž zanedbání péče a dozoru nad těmito osobami jim svěřenými lze k vině přičísti (§ 1309). »Děťmi« jsou osoby nepřekročivší dosud

sedmého roku svého věku (roz. ze dne 23. října 1889 č. 9868 Novák, IV., č. 194); třetí osoby osvobozeny jsou od této povinnosti náhradní, jestliže škoda způsobena osobami jich dozoru svěřenými, vyvolána byla vinou poškozeného nebo dal-li tento k ní podnět (§ 1308 o. o. z.).

VII. Škoda způsobená spadnutím nebezpečně zavěšených nebo postavených předmětů.

Římské právo propůjčovalo v tomto případě již vzhledem k možnému nebezpečí actionem in factum de posito vel suspensio, kterážto však v právu rak. vhodnou není, jak výslovně stanoví § 1319 o. o. z. Povinnost k náhradě postihuje však toho, z jehož bytu nějaký předmět nebezpečně visící nebo postavený spadne nebo z jehož bytu byla nějaká věc vyhozena nebo vylita a někdo při tom byl poškozen (§ 1318 o. o. z.). Je-li však pouze obava, že by mohla kolemjdoucí snadno poškodit nějaká věc na veřejném místě — či jak zákon praví, na místě, kudy se (neustále) chodí, postavená nebo vyvěšená, zvláště štít nebo přístroj nějaký, nemůže se již na základě této obavy žalobou zakročiti (jak tomu bylo v římském právu) proti tomu, kdo dotýčnou věc postavil nebo vyvěsil, každý jest však oprávněn vzhledem k veřejné bezpečnosti učiniti oznámení u příslušného úřadu bezpečnostního — tedy u obecního úřadu nebo zeměpanského úřadu bezpečnostního, pokud tento zřízen jest.

VIII. Náhrada škody způsobené zvířaty.

V §§ 1320 a 1321 o. o. z. shledáváme tyto zásady:

1. Ze škody způsobené zvířetem práv jest ten, kdo zvíře k tomu pobízel, dráždil nebo je opomenul střežiti;

2. nelze-li nikoho z viny takové usvědčiti, pokládá se škoda za skutečnost nahodilou;

3. nikdo nesmí z pravidla zabiti cizí dobytek, který na své půdě nebo pozemku přistihne, nýbrž přísluší mu pouze právo zvířata ta zajmouti (viz tento článek).

Tyto zásady srovnávají se úplně se všeobecnými pravidly o náhradě škody. § 391 tr. z. stanoví podrobněji, jak se má opatrovati zvláště zvíře vlastností zlých; vlastník jest totiž k opatrování takového zvířete povinen jak doma tak i mimo dům. Dodati jest, že § 391 tr. z. mluví pouze o zlých zvířatech domácích, kdežto § 1320 o. o. z. má na zřeteli zvířata vůbec, bez rozdílu, zda škoda byla způsobena zvířetem domácím či jiným, nebo zlým. Tento § 1320 nepředpokládá dále zanedbání ve smyslu § 391 tr. z. a proto nesmí se §§ tyto stotožňovati (roz. ze dne 19. července 1888 č. 8178 sb. 12.274); avšak zámožný vlastník vzteklého psa jest zavázán k náhradě útrat léčebných osobám pokousaným (dv. dek. ze dne 11. ledna 1816 sb. zák. pol. sv. 44 str. 2, a ze dne 16. března 1837 sb. zák. sv. 65 str. 94) a rovněž k náhradě užitečného dobytka vzteklým psem pokousaného a proto zničeného. Je-li v tomto případě vlastník vzteklého psa sám nemajetný nebo nelze-li vlastníka vypátrati, pokládá se škoda ta za škodu nahodilou a vlastníci užitečných zvířat musí nésti škodu tu sami (dv. dek. ze dne 17. května 1821 sb. zák. »Goutta« sv. 20 str. 313). Povinností pána domu jest upozorniti cizince na předpisy vydané v obci za účelem zabránění nemocí zvířecích (vztekliny u psů). Opomine-li toho, jest práv ze škody z toho vzniklé (§§ 35, 45 zák. ze dne 29. února 1880 č. 35 ř. z.) (nál. kas. soudu ze dne 18. června 1881 č. 3978 sb. č. 352).

IX. Náhrada škody vzniklé ublížením na těle (§§ 1325 a 1328 o. o. z.). Pro poškození tělesná žádá zákon úplné zadostiučinění, které záleží:

1. v náhradě útrat léčebných,
2. v náhradě ušlého zisku t. j. zisku, kterého poškozený nemůže nabýti následkem utrpeného poškození a pro ten případ, že by se stal úplně neb částečně k výdělku nezpůsobilý, má škůdce nahraditi i výdělek budoucí. Stane-li se kdo nezpůsobilým ku provozování vyučené živnosti následkem způsobeného poškození tělesného, může žádati za náhradu zisku, který jemu v budoucnosti ujde, aniž by byl zavázán dokázati úplnou svoji nezpůsobilost k výdělku (roz. ze dne 8. května 1855 č. 4325 sb. 84).
3. v zaplacení bolestného, t. j. náhrady, kterou určitým, soudcem ustanoveným obnosem má zaplatiti poškozenému za utrpené nepříjemnosti následkem tělesného ublížení ten, kdo jemu na těle ublížil; je to tedy částečná náhrada za fysické utrpení, resp. bolesti, ublížením na těle přivoděné. § 1325 o. o. z. určuje, že ten, kdo někomu jinému na těle ublíží, zaplatiti má nejen léčebné, ušlý výdělek, po případě i výdělek, který v budoucnosti jemu ujde, nýbrž i na žádost poškozeného okolnostem přiměřené bolestné.

Zákonné podmínky placení bolestného:

a) Zaplacení bolestného jest výhradně obmezeno na tělesná ublížení. Pro fysická bezpráví, která nezanechala viditelného znamení, nemůže býti žádáno bolestné (roz. ze dne 27. listop. 1867 č. 10.367 sb. 2935).

b) Bolestné nemůže a nesmí býti pokládáno za pokutu (roz. ze 17. května 1888 č. 4749, sb. 12.190), pročež nemá při vyměřování výše bolestného potměšilost útoku žádné důležitosti.

c) Na majetkové poměry škůdcovy může býti soudcem vzhledem k § 1325 o. o. z. brán ohled (roz. z 18. ledna 1872 č. 4932, sb. 4446).

d) Přisouzení bolestného nemá býti činěno závislým na oceňovací přísaze poškozeného (roz. z 13. března 1879 č. 424 sb. 8619). Naopak, soudce má dle vlastního spravedlivého uvážení, uváživ všechny na jevo vyšlé okolnosti, tedy s ohledem na větší neb menší bolesti, které musel poškozený vytrpěti, s ohledem na jeho tělesné vlastnosti a poměry majetkové sám určití obnos, který má škůdce zaplatiti jako bolestné.

e) Sporná jest — jak podotýká Stubenrauch — otázka, zda bolestné, jakož i výdělek v budoucnosti ušlý v každém případě ublížení na těle jest zaplatiti či jen tehdy, jestliže ublížení stalo se ze zlého úmyslu neb z hrubé nedbalosti. Dle jasného znění § 1325 o. o. z. nemělo by zde býti pochybnosti, že zákon nedělá žádného rozdílu mezi různými stupni viny, poněvadž praví se tam z počátku beze všeho dalšího rozlišování: »kdo komukoli na jeho těle ublíží atd.«, tak že by snad zde spíše mohla býti spatřována úchylna od pravidla, vysloveného v § 1324 o. o. z. (zlý úmysl a hrubá nedbalost). S tím úplně se srovnává rozhodnutí ze dne 16. listop. 1887 č. 12.186 sb. 11832, které konstatuje, že nárok na bolestné nepředpokládá, aby obviněný přímo proti poškozenému jednal, ba naopak že bolestné může býti i tehdy požadováno, jestliže útok platil osobě jiné (aberratio) a tudíž zlý úmysl proti poškozenému nesměřoval. Nárok na bolestné jest tedy naprosto neodvislý od rozhodnutí, zda škůdce se dopustil činu trestného či

nic a zda byl proto trestním soudem odsouzen; dle toho z pravidla jen soudci civilnímu přísluší rozhodovati o nároku na bolestné a jeho výši.

4. Kdo svede ženu a zplodí s ní dítě, zaplatí útraty slehnutí a šesti- nedělí a splnění musí ostatní zákonem stanovené povinnosti otcovské. Nárok na náhradu škody spočívá zde v podstatě na momentu svedení; schází-li náležitost tato, nelze odvozovati povinnost k náhradě z pouhého tělesného obcování. »Svedení« nepředpokládá, že by žena dotyčná nikdy před tím tělesně nebyla obcovala (roz. ze dne 19. dubna 1859 č. 4198, sb. 773).

X. Náhrada škody vzniklé porušením osobní svobody a cti.

Při porušení osobní svobody jest dáti plné zadostučinění, ať se stalo odnětí nebo omezení svobody násilným únosem, soukromým vězněním nebo bezprávným žalářováním ze zlého úmyslu (§ 1329 o. o. z.). Svoboda sama (i čest) jest necenitelným statkem, jehož ztrátu nahraditi nelze a proto žádá se jen náhrada dokázané škody nebo ušlého zisku (roz. ze dne 27. května 1874 č. 3818 sb. 5375, ze dne 31. května 1854 č. 5450, sb. »Peitl« č. 1082).

Stát jest zavázán k náhradě škody tomu, komu bylo ublíženo nezákonným uvězněním nebo prodloužením vazby (čl. 8 zákl. zák. stát ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z.). Podle ustanovení zákona ze dne 12. července 1872 č. 112 ř. z. jest předsejítí též v tom případě, jedná-li se o náhradu škody na základě čl. 8 stát. zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. způsobenou vazbou uvalenou soudcovským úředníkem způsobem protizákonným. Citovaný zákon z r. 1872 upravuje totiž právo žaloby stranám vzcházející proti úředníkům soudcovským, když tito dopustili se při vykonávání svého úřadu porušení práva.

Při urážkách cti jest poskytnouti náhradu škody skutečně způsobené po případě nahraditi ušlý zisk jako ku př. při urážkách na cti, které poškodí úvěr kupce (roz. ze dne 2. července 1886 č. 683 sb. »Nowak«, III. 16).

XI. Náhrada škody z opozděného placení.

Škoda způsobená věřiteli opozděným placením dlužného kapitálu se strany dlužníka nahraňuje se úroky zákonem stanovenými (§ 1333 o. o. z.). (Viz čl. »Úroky«).

XII. Nároky na náhradu škody proti soudcovským úředníkům.

(§ 1341 o. o. z. a zák. ze dne 12. května 1872 č. 112 ř. z.) — (Viz čl. »Žaloba syndikátní«.)

XIII. Náhrada škody v právu obchodním.

Všeobecné zásady o náhradě škody, které obchodní právo ovládají a kterými se liší toto od práva občanského, jsou následující:

1. Čl. 283 obch. z. stanoví, že ten, kdo domáhá se náhrady škody z obchodů, oprávněn jest žádati náhradu škody skutečné i ušlého zisku; nárok ten lze k platnosti přivéstí netoliko při obchodech mezi kupci, nýbrž i mezi nekupci, jen když dotyčné jednání jest na straně poškozeného obchodem. Čl. 283 odchyluje se od § 1323 o. o. z. naprosto a poskytuje úplné zadostučinění a ne snad jen pouhou náhradu škody pro všechny případy — ať stává zde hrubá vina nebo pouhé nedopatření nebo zanedbání obyčejné pozornosti a píle. Leč obchodní zákon přísnou zásadu tuto důsledně neprovádí dopouštěje některé výjimky. Tak ku př. povoz-

ník nahraditi musí při ztrátě nebo poškození věci jemu svěřených pouze obecnou (tržní) hodnotu jich a jen tehdy úplně musí poskytnouti zadost učinění, bylo-li mu dokázáno obmyslné jednání (čl. 396 obch. z.). Z toho vidno, že právo obchodní vrací se ku všeobecným zásadám o škodě a povinnosti k náhradě škody platným a že návrat ten jest vlastně nutný již dle zásady slušnosti, která v mnohých případech velí ustoupiti od přísného práva.

2. Kdežto obč. zákon zpravidla vyhledává takový stupeň pozornosti a péle, který vynaložiti může každý člověk normálních schopností, požaduje právo obchodní bedlivost řádného kupce (obchodníka). Tento požadavek není v rozporu se zákonem občanským, neboť rozumí se bedlivostí řádného kupce — která ovšem v zákoně obchodním vyměřena není — ona bedlivost, které má šetřiti kupec od případu k případu podle stavu a živnosti, které náleží (srv. protokol. norimb. konference s. 1309). Žádá se tedy v obchodu vůbec ve smyslu § 1297 o. o. z. taková péle a pozornost se strany kupce, jakou tento obyčejně při normálních schopnostech ve své živnosti osvědčuje. Avšak ani této zásady zákon obchodní jednostejně nezachovává ve všech případech náhrady škody, nýbrž v jednotlivých případech zavazuje k takové bedlivosti, jakou se řídí kupec ve svých vlastních záležitostech. Tak ku př. má v případě čl. 94. společník osvědčovati takovou péli a bedlivost, jakou ve svých vlastních věcech pravidelně zachovává. Kdežto pak ve člancích 344, 361, 367 a 380 vesměs vyhledává se bedlivost řádného kupce, žádá se naproti tomu ve člancích 397 a 399 bedlivost řádného povozníka, ve článku 343 bedlivost řádného obchodníka. Ovšem jest tu otázku, zda tyto všechny výrazy značiti mají tentýž pojem. Nelze odporovati názoru, jakoby zákon nikterak nahodile, nýbrž úmyslně volil tato označení; neboť v případě čl. 343, kde se jedná o uschování zboží, nežádá zákon takového bedlivého uschování, jakého dbá kupec zpravidla ve svém povolání, jenž má rozsáhlé místnosti a jiné prostředky k uschování zboží. Od povozníka pak požaduje se taková jen bedlivost, kterou osvědčují obyčejně jiní povozníci, kterážto bedlivost odpovídá zvláštnímu způsobu jeho obchodní činnosti.

3. V obchodním právu nejsou nárokům na náhradu škody vykázány tak úzké hranice jako v právu občanském. Jeť důkaz o vzniku škody a výše jejím ustanovením zákona obchodního ve mnohých směrech usnadněn a neméně provedení nároků na náhradu škody.

Obzvláště pozoruhodný jest III. odst. čl. 357. (fixní obchody), který důkaz škody tím usnadňuje, že strana dokazující dokázati má jenom rozdíl mezi cenou tržní a kupní, nemusí však doličovati, že tento rozdíl činí jeho skutečnou škodu a sám kupec není na tento rozdíl vázán; můžet též žádati jakožto náhradu obnos vyšší, dokáže-li jeho oprávněnost. Patrně jest, že tyto úlevy ohledně provedení náhrady škody spočívají v podstatě práva obchodního. Obchod nemálo by tím utrpěl, kdyby měl kupec býti obmezen na těžkopádná ustanovení, která stanoví civilní právo pro provedení nároků na náhradu škody.

4. Zvláštní ustanovení o nárocích na náhradu škody shledáváme ve případech článků 310, 311 a 345 obch. z. Podle článků 310 a 311 musí zástavní věřitel ihned zpravit dlužníka o povolení a výkonu, resp. dle čl. 311 o výkonu prodeje zástavy a opomene-li toho, jest zavázán k náhradě škody. Totéž platí pro případ prodeje zboží dle čl. 343; směřujet

tendence tohoto článku patrně k tomu, aby byla druhá strana uchráněna před větší škodou a aby v posledním okamžiku jí poskytnuta byla možnost toho, aby na svůj účet prodané zboží od třetího nabyvatele po případě na se převedla, nebo vůbec vhodná opatření učinila.

5. Další řadu nároků na náhradu škody obsahuje obch. z. při rozličných právních poměrech jednotlivých společností, obzvláště pokud se týče práv společnosti obchodní proti společníkům a naopak; dále při akciových společnostech pro zapovězené vydávání akcií (čl. 173 a 178), při vině přednosty akciové společnosti (čl. 204, 241 a 245).

6. Zvláštní nároky na náhradu škody stanoveny jsou proti prokuristům a zmocněncům obchodním ve případech článků 55 a 56, jestliže tito překročí plnou moc neb na svůj vrub obchody provozují.

7. Ručení komisionáře, špeditéra a povozníka upraveno jest články 370, 380 a 395—399 a právě tak i povinnost železnic čl. 423 a 424).

8. Konečně má obchodní zákon také řadu dalších ustanovení o ručení obchodních dohodců a sensálů (čl. 81), o neoprávněném užívání firmy, o škodě z dopravy zboží smlouvě se příčící (čl. 345).

XIV. Promlčení nároku na náhradu škody (viz článek »Promlčení«).

XV. Právo trestní.

Ohledně náhrady škody obsahuje trestní zákon tyto podstatné zásady a ustanovení:

1. Potrestání zločince nemění ničeho na právu osob zločinem uražených nebo poškozených, které jsou oprávněny žádati dostiučinění nebo náhradu škody od zločince, jeho dědiců neb z jeho jmění (§ 42 tr. z.). Proto vyříditi jest soukromoprávní nároky, vzcházející z trestných jednání k návrhu poškozeného zároveň v řízení trestním, ač-li nejeví se nutným, aby za účelem dalšího provedení nároky tyto odkázány byly před soudy civilní (§ 4 tr. ř., viz čl. Nároky soukromoprávní v řízení trestním).

2. Čím větší škoda byla trestním činem způsobena, tím více to pachateli přitěžuje (§§ 43 a 263 lit. a tr. z.); naproti tomu jsou polehčující okolnosti, když škoda trestním činem způsobená jest nepatrná, když pachatel dobrovolně ustoupil od spáchání větší škody, když měl snahu, škodu opět napravití (§§ 46 ad g, 47 ad b a c, 264 ad g, h, i, k, l tr. z.).

3. Ačkoliv smrtí pachatelovou pomíjí trestní stíhání jeho i trest sám, přece má rozsudek již jednou vyneseny platnost vzhledem k jeho jmění, a poškozenému zůstane nárok na náhradu škody zabezpečen (§§ 224 a 527 tr. z.).

4. Trestní zákoník a trestní řád obsahují ohledně jednotlivých deliktů ještě zvláštní ustanovení o výši škody a trestu s tím spojeného, jakož i trestních následcích. To platí zvláště pro všechny delikty majetkové a delikty, jež se týkají života, zdraví neb osobní bezpečnosti (viz dotyčné zvláštní články).

Náprava škody má veliký vliv i na promlčení, neboť promlčení má místo jen u toho, kdo z trestného činu nemá více žádného užítku a kdo, pokud to povaha zločinu a jeho síly připouštěly, vše vrátil. (Viz čl. Náhrada škody v právu trestním.

XVI. Trestní právo důchodkové.

Pro náhradu škody platí tato pravidla :

1. Jestliže přestupkem vedle obehití poplatku státní pokladně neb osobě třetí byla způsobena škoda, přísluší poškozenému nárok na náhradu škody podle práva občanského (§ 80 tr. z. důch.).

2. Poněvadž řízení ohledně zjištění skutkového podkladu pro rozměření daní důležitého v případě přestupku důchodkového není upraveno žádnou určitou normou, jest ovšem vždy a v každém případě přípustno, pro administrativní nález o náhradě daní užití výsledku vyšetřování důchodkového a to i v tom případě, jestliže ku vynesení rozsudku dle trestního zákona důchodkového ani nedošlo; pro administrativní úřad platí tu pak zásada volného uvažování důkazu (nál. spr. soud. dv. z 20. května 1884 č. 944, sb »Budwinski« č. 2133).

3. Jestliže by někdo v trestním řízení důchodkovém vinou některého státního organu, úřadu neb jednotlivého úředníka neb zřízence utrpěl na svém májetku neb na svém právu zástavním protiprávního poškození, neb pokud by vinou osoby třetí bylo mu zamezeno uhájiti své právo vlastnické neb zástavní neb vrácení věci či její ceny, má právo své dotýčné nároky na náhradu škody zákonnou cestou hájiti (§ 168 tr. z. důch.).

4. Každý úředník neb zřízenec jest zodpověden za jakékoli přestoupením úřední povinnosti způsobené porušení práva a nároky sem spadající jest projednávat u onoho administrativního úřadu, jemuž dotýčný úředník neb zřízenec jest podřízen (dv. d. ze dne 14. března 1806, sb. z. s. č. 758 a čl. 12 st. zákl. z. ze dne 21. prosince 1867 ř. z. č. 145).

5. I obviněný neb zavázaný mohou, myslí-li, že vinou některého státního organu, úřadu, úředníka neb jiné osoby protiprávně byli poškozeni, dotýčné nároky na náhradu ku platnosti přivesti (§ 884 tr. z. důch.).

Literatura: dv. rada prof. Dr. Ant. Randa, O závazcích k náhradě škody z činů nedovolených, Praha, 1891, 5. vyd

Náhrada škody (v právu trestním).

I. Část všeobecná.

Ze spáchání trestného činu vzniká netoliko veřejnoprávní nárok na potrestání vinníka, nýbrž mohou vzejíti z tohoto jednání též soukromoprávní nároky pro poškozeného, jichž provedení před civilní soud by náleželo. Poněvadž však soudce trestní zhusta na základě řízení trestního může naléztí s úplnou jistotou i o existenci a objemu těchto soukromoprávních nároků, poskytuje rakouské řízení trestní podle zásady již ve dřívější rakouské legislaci platné poškozenému právo, aby se připojil za účelem provedení svých soukromoprávních nároků k řízení trestnímu (viz čl. Účastník soukromý) a zavazuje pro tento případ soudce trestního, aby za jistých podmínek i o těchto soukromoprávních nárocích poškozeného rozhodl (§§ 4, 366 tr. ř. — řízení adhaesní).

Zákon jde však ještě dále; zavazujeť trestní soud, aby, je-li pochybno, zda poškozený ví o zavedení trestního řízení ve věci té, jej o tom zpravil, a ukládá mu také za povinnost, aby ještě před tím, dokud se poškozený k trestnímu řízení nepřipojil, ač-li ovšem se tento práva toho výslovně nezřekl, ku rozhodnutí o soukromoprávních nárocích přípravy činil.

II. Zásady.

1. Soud má na škodu, trestním činem povstalou a na ostatní pro soukromoprávní následky důležité vedlejší okolnosti bráti ohled z úř e d n í